

Dávid kövei

BEKÖSZÖNTŐ BESZÉD

TARTOTTA 1937. XI. 14.

A DEBRECENI STATUSQUO-ANTE IZRAELITA ANYAHITKÖZSÉG DEÁK FERENC UTCAI
TEMPLOMÁBAN¹ קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך

Köszönök Neked mindent, hivatásom új terére indulva, az új feladat előtt álló ősapa szavaival. Köszönöm Neked, Atyám, amit eddig adtál... és könyörgök Tehozzád, Isten, mindenért, mire életemnek szüksége lesz még...

² שנים נפגשו בי זה כמו זה ועלי נצבו מזה ומזה² Versenyre kél a lelkem és az ajkam, mind a kettő Neked köszönni akar, és sok mindenért könyörögni, Uram. De lelkem túláradó érzéseit szám nem tudja szókbán Eléd önteni.

³ שאל להודת לך לבי ולא יכול³ Lelkem olyan, mint a telt pohár, de ajkam mindazt elmondani képtelen, ami Tefeléd törekszik énbennem. Ezért ne a szavamra figyelj, hanem a lelkemben olvass, Istenem.

⁴ לשוני הוד הודה וק לאל תודה אשר נמשך פרה⁴ Hogy eddig az óráig megtartottál és oltalmaztál; hogy küzdelmeken, szenvedéseken átsegítettél, és a Te szent kezeiddel ide elvezettél – köszönöm Néked... Ne engedd el ezután sem gyenge emberi kezem – könyörgök érte...

⁵ כי בן הייתי לאבי⁵ Hogy szüleimet adtad nekem, és egészségben meghagytad őket; hogy testvéreket ajándékoztál, kiket életben tartottál; hogy enyéim maguktól mindent megtagadtak, engem jóval, széppel elhalmoztak – köszönöm Néked... Hogy boldogok legyenek, hogy ne bánkódjanak, de sokat örüljenek – könyörgök érte...

⁶ רך ויחיד לפני אמי⁶ Hogy Édesanyám, ki a bölcsőm ringatta, a hosszú éjjeleket könnyes szemmel át-
virrasztotta, imádkozott és dolgozott értem, a csalódások könnyeit szememről könnyeivel lemosta, a bántások sebeit szívemről bánkódó lélekkel gyógyítgatta; hogy testvéreimtől és jó Apámtól magát elszakította, egyedülletemet velem megosztotta; hogy asztalomra naponta szíve kelyhét szeretettel tele terítette, ⁷ תכור רצוף אהבה⁷ s életem magányos fészket lelkével meleggé bélelte – köszönöm Néked. Hogy még soká megtartsd őt nekünk és velünk jó egészségben – könyörgök érte...

⁸ כי במקלי עברתי⁸ Mikor tanáraitól elbúcsúzva, barátoktól támogatva útrakeltem, a Tan vesszeje volt egyetlen kincsem, ⁹ ועתה הייתי לשני מהנות⁹ és most két tábort is mondhat magáénak a lelkem. Ahonnan idejöttem, ahol négy évig az ígédet hirdettem, hogy ott is megszerettek és ragaszkodásukat kifejezni, örömlükben részt venni még ide is elkísértek – köszönöm Néked... hogy megáldd őket, az én régi, továbbra is kedvelt, szeretett híveimet – könyörgök érte...

¹⁰ אודך בקהל רב¹⁰ Hogy erre a szószékre, nagy nevű elődök helyére vezettél engem – köszönöm Néked... Hogy megnyitottad ebben a városban is a szíveket előttem, és a megnyílt szívkapukon-át ide egy új munkahelyre helyeztél engem – köszönöm Néked... Hogy itt is találtam megértő lelkekre, akik ismeretlenül is enyéim lettek – köszönöm Néked... És ha találni fogok sok-sok szívre, kik ígédre szomjasak lesznek – azokat is köszönöm Néked...

És könyörgök értük, új híveimért... Hogy lelkük soha el ne szakadjon Tőled; hogy velem mindig Feléd induljanak; hogy a boldogságot ne kívülről, a világban keressék, hanem Tenálad, Isten – könyörgök érte...

¹¹ אדני נגדך כל תאותי ואם לא אעלנה על שפתי¹¹ Versenyre kelt a lelkem és az ajkam. Az ajkam a versenyben lelkem mögött maradt, de Te, Mindenható, a lelkemben olvass. Mindent, amit eddig adtál – köszönök Néked... s mire csak életemnek szüksége lesz még – könyörgök érte...

– Ámén –

„Gondoskodjál testvéreid békéjéről ואת ערבתם תקח ואת אהיך תפקד לשלום”¹² és vállalj felelősséget értük.”

Ezzel a feladattal indul el útjára, apja felszólítására, Dávid, a fiatal pásztor – kinek e küldetésére, küldetése kimenetelére, küzdelmére és győzelmére utalást lát a soros bibliai szakasz egy szavában a középkor egy zsidó írásmagyarázója: **מה יעקב נתיירא אף דוד נתיירא, מה יעקב נדרף אף דוד נדרף וכו’**¹³

Meg is érkezik Dávid testvéreihez, de szemben találja magát az óriás termetű, hatalmas erejű, félelmetes fegyverzetű Góliáttal, **הרף מערכת אלקים חיים**¹⁴ aki gyalazza Isten hadsorait.

Testvéri lelkek békéjéről gondoskodni és a hányódó szíveket megnyugtatni; hitevesztetteket lelkesíteni, gyengéket erősítgetni; az élet zűrzavaros tülekedéséből, a szenvedések mélységéből, a megpróbáltatások szakadékpereméről, a bűntudat völgyéből, az ujjongó öröm szédületes hegytetejéről, a keresőknek, a tévelygőknek az igaz utat megmutatni – jöttem én is a ti hívó szavatokra, melyről hiszem, hogy égi Atyám irányította.

És úgy találok én is magammal szemben a világot, mint a fiatal Dávid az óriás Góliátot, „amint gyalazza Isten hadsorait”. Fején acélsisak: a gög. Szíve felett a páncél: az istentelenség. Pajzsa: az anyagiasság. Kardja: a széthúzás. Lábain az irgalmatlanság csizmái, melyekkel eltapos mindent, ami Isten hadához tartozik. Eltipor mindent, ami szép is, ami jó is, nemcsak a földön, hanem a szívekben is...

Mint Dávid, úgy én is felveszem a harcot Góliáttal. Ismerem feladatom nagyságát, minden hatalmas akadályát, érzem szörnyű felelősségem súlyát. Tudom, **שא עריך המלאכה לגמור**¹⁵ hogy nem minden rajtam múlik, de tudom, hogy sok múlik rajtam. És ha fegyvereimet számba veszem, hogy mivel is megyek a hitetlen világ ellen: meg kell állapítanom, hogy nincs olyan hatalmam, mint amilyen Góliátnak van. Kétségbeeshetnék, ha nem volna előttem a szent könyv története, ha nem bátorítana Dávid és Góliát párviadala, mely Dávid győzelmével végződött. Dávidra is hiába adtak Góliátéhoz hasonló páncélt. Ledobta, **שא איכף ללכת נאלה**¹⁶ mert még járni sem bírt benne. A hitelenség ellen nem harcolhatok hitelenséggel; úgy teszek hát én is, mint Dávid, **כי ויבהר לו המשה הלקי אבנים**, ki a patak partjáról öt sima követ vett magához **ויגש אל המלשתו**¹⁷ és úgy közeledett Góliáthoz. Öt sima kővel ment az erő, a kard és a páncél ellen. A midrás hagyománya szerint¹⁸ öt kővel ment, annak az ötféle támadásnak megfelelően, amit Góliát intézett Izráel ellen: **מלמד שנתקנא דוד על גלית על המשה שבוה וגדף והרף שמו של הקב"ה**¹⁸

Síkra szállott Istenért, **והרה** a tudásért, **שלשה איובי עולם** és a három ősapa eszményéért. A hitetlen világ ellen én is öt követ vettem, és ezekkel indulok – veletek.

1. Első követem, **מאבני המקום**¹⁹ mely a tegnapi tóralecke elbeszélése szerint ősapáink talizmánja volt az országút elhagyatottságában, az éjszaka kétségbeejtő magányában: az Istenhit. **אבן מאסו הכונים**²⁰ A mának építői megvetik, elvetik ezt a követ. **ארץ אשר אבניה ברזל**²¹ Oly világot élünk, amelynek az érc az istene: a pénz és a fegyver.

אלקים ראיתי עלים מן הארץ²²

A földről elszállott az Isten. Tudunk írott betűket és olvasott könyveket mutatni, amelyekben nincs Isten. Tudunk eseményeket felsorakoztatni, amelyekben nem látjuk Istent; tetteket, amelyekből hiányzik Isten. Tudunk világok, országok felett, milliók sorsáról döntő gyűlésekről, amelyekre hivatalos volt sok nagy- és kis ország minden ija-fija – csak Istent nem hívták meg oda. Apró tragédiák, véres nagy drámák – úgy látja szemünk – hogy Isten nélkül folynak. Vannak palotáink, kunyhóink is vannak, ahova nem léphet az Isten. És emberszívek élnek a napfényben – emberszívek, melyek kapujába tilos jelzésű fa van állítva Isten útjába... A mennyek országa telve lehet veled, Isten! – de a földön... egy-egy virág, ha szállást ad Neked; mert az ember...! Nézzetek csak végig a földön, az életen, testvérek! Nézd át tetteidet, keresd meg szívedet, kutasd át lelkedet: hol találsz Istent?!

אין אלקים כל מזמתיו²³ Minden érzület, minden tett: istentelen. A mai Góliát, a mai világ szíve felett a páncél: az istentelenség.

באלקים נעשה חיל²⁴ Az istentelenség ellen mással, mint Istennel küzdeni nem lehet. **וואנכי לא ידעתי**²⁵ ha önzésünk fátyolát szétszakítjuk. **ויסרתני ואוסר**²⁶ Megtanítom, hogy mindenütt megláthatjuk Istent, **אבן יש ה במקום הזה**

Rá nevellek titeket, hogy a megpróbáltatásokból a tanulságot levonjátok; hogy a szenvedésekben, a szerencsétlenségekben is Istent megtaláljátok.

Ezzel a gondolattal akarok küzdeni: akár könny látogat meg, akár öröm köszönt be hozzád – mind csak egyet akar, hogy jó kezekbe kerülj, Isten kezeibe. Ezt szeretném veletek megértetni, hogy hitünkkel minél nagyobb területet foglaljunk el Isten számára a világ hitetlenjeitől.

2. **והרה** A tudás, a tudomány a másik követem. Kultúrgögg kapott lábra a „művelt” emberiség körében: „Minek a vallás, minek a hit járma?” **המה להרע**²⁷ Vannak kutatók, kik nem az igazságot keresik,

hanem rút célakarással szolgálivá szegődnek a politikának. Tudósok hiú bábok lettek, avagy önző irodalmi rabszolgák. **לדרושו ולתור בהכמה**²⁸ Nemcsak a szószékről, az előadói emelvényről is rámutatok – mégpedig a modern tudomány eredményeivel – arra, hogy akik szerint a tudás és a vallás, a műveltség és a hit egymás ellenlábasai, **איכה תאמר הכמים אנהנו** azok miképpen vallhatják, hogy tudósok, **אכן הנה לשקר עשה עם שקר ספרים**²⁹ mert bizony hazugul munkált az így írók hazug tolla. A féltudás, a felületes műveltség elvezethet Istentől, de az igaz, alapos tudás visszavezet Hozzá.

אין הכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'³⁰ Nincs komoly okoskodás, mely Isten ellen vallana.

Ismeretes a königsbergi gondolkodó hasonlata: Ha az ember a tudás fáján felfelé kúszik, a sűrű lombok eltakarják előle az eget, de ha a sudár tetőre ér, ismét megpillantja maga felett az égnek tiszta boltozatát.³¹

A hetiszakaszunk egyik magyarázatában idézett régi nyelvtani szabálynak egy nagy tudósunk azt az értelmezést adta: **כל תיבה שצריכה למיר בתהילתה הטיף לה התובן היא בסופה**³² Mindennek, minek tanulás a kezdete, Isten meglátása a vége.³³

3. A kőszívekkel szemben a szív lesz a parittyaköve. A szeretet ama köve, melyről azt beszél a Talmud bölcse, hogy Ábrahámnak volt drágaköve.³⁴ Bennem is él az a lelkület, **ויזנא אתה החיזה**³⁵ mely az ősapát ki az életbe küldötte. Ha kell, kimenni a könyves szobából, ha kell, leszállni a szószék magasztaláról **אשר עשו הנפש**³⁶ a bezárult lelkeket külön-külön, egyenként, egyenként megnyerni az egyedül értékes, az egyedül boldogító élet számára; **אברהם איהה את הקרע**³⁷ ha kell, kimenni az életbe és a darabokra tépett, csoportokra oszlott, osztályokra, pártokra szakadt, egymásnak ellenségévé váltott, egymáshoz idegenné változott társadalmat az ábrahámi szellemben összefogni, egységesíteni, testvéresíteni; a szeretet fegyverével harcolni, sebeket kapni, sebeket nem osztani, de sebeket gyógyítani: ez lesz a hivatásom.

Ismerni akarom híveimet, ismerni életüket, vágyaikat, problémáikat. Részt akarok venni örömükben, bánatukban; tudni akarom, mi bántja őket, mi okoz lelküknek szomorúságot. **אברהם מתפלל על החולים**³⁸ Felkeresem a betegeket, hogy imádkozzam értük, hogy Isten-bizalomra, kitartásra intsem őket.

S ha a halál sötét színű ragadozója száll valamelyik családi hajlékra, וירד העים על הפגרים azzal az ábrahámi gondolattal elhessegetem a béklyózó feketeséget az otthonból, a lelkekből **עינים הייתי לעור והגלים למסה אני**³⁹ A jogfosztott embernek beszélő ajka, szomorú szívek meghallgatója és vigasztalója szeretnék lenni. Szolgálni akarok napjaimmal, és szolgálni fogok éjszakáimmal, ha erre szüksége van valaki lelkének. A szülőnek, kinek gyermekét Isten elszólitotta, gondoskodó fia; a tanácstalan férfinak segítő testvére leszek. **אב אנכי לאביינים**⁴¹ Apja az árván maradtak, a nevetés örömeivel derűssé festve a síró gyermeki arcot. Ez az ábrahámi eszmény, **אברהם תקן תפלת שחרית**⁴² mely az istenszolgálat egy formáját a sácháriszban látja: **עב יצאתי לקראתך לשהר פניך**⁴³ minden emberben a testvér megkeresését; ez az ábrahámi példakép: **אכן העזר**⁴⁴ embertársaink megsegítése – ez a Góliát elleni küzdelmem harmadik köve.

4. A midrás legendája szerint Izsák emléke is volt az, amiért és amivel Dávid síkra szállott.

מי ביצחק יקרא לך זרע⁴⁵ Mi másnak jelképe Izsák, mint az ifjúságé?! Azé a nemzedéké, mely, mint a bibliai mintaképe, Izsák, hiába akarja megélni magának és társainak a megélhetés, az érvényesülés kútját, **וימלאום עפר**⁴⁶ betömik a gyűlölködés, az önzés, az anyagiasság homokjával; azé a nemzedéké, **לך מעמנו**⁴⁷ mely megértetlenül áll egymagában, a test éhségével, a lélek szomjúsásával, mely nem találja helyét a ma társadalmában. Ennek a nemzedéknek vagyok én gyermeke, ennek a nemzedéknek, a mi ifjúságunknak, ismerem a problémáit, küzdelmeit, hajszáit. Tudom, hány álmuk marad teljesítetlen; tudom, hány vágyuk elérhetetlen; tudom, hogyan igyekszik összeroppantani az élet az érzésüket, a hitüket, az erejüket; tudom, hogyan igyekszik kiölni belőlük a szellemiért, a vallásiért való érdeklődést, lelkesedést, lelkületet. Ezzel az izsáki nemzedéssel megyek a harcba elsősorban. Megtanítom őket arra, hogy útjuk nem lehet és ne legyen más, mint Izsák útja. **זיילכו שניהם יחדיו**⁴⁸ Az apa kezét fogva, az ősök hagyományait követve, a múlt örök értékeit megismerve és tisztelve; apa és fiú együtt egy úton menjünk... Menjünk tovább, menjünk fel a Mória hegyormára, az idealizmusért való lemondások mindenre kész, mindennel dacoló, semmitől sem megtántorodó magasztalára, **זירא את המקום מרחוק**⁴⁹ ahol végül is már a távolból is megnyilatkozik az Isten. Azt a gondolatot viszem bele lelketekbe – fiatal testvéreim –, **יצחק תקן תפלת מנחה**⁵⁰ hogy a ti szolgálatotok az ideálokért való áldozathozatal, **כל ראייהם בירוחם בי הם זרע ברך ה'**⁵¹ hogy mind, ki látja, felismerje, hogy az Úr áldására méltó ifjak ők!

5. Ami Dávidnak a kiállásra bátorságot, a küzdelemre kitartást, a győzelemhez erőt adott, az Jákob szellemének követése volt.

A bibliai bölcselőjének megállapítása: **טובה הכמה מבלי קרב**⁵³ Erősebb a szellemiség a harc fegyverénél, egy magyarázat szerint **זה הכמות של יעקב**⁵⁴ Jákob szellemére vonatkozik. Ez a szellem volt az ősapa fejének támaszköve; ez a kő adott neki a sötét éjszakában világos és tiszta gondolatokat, ez a kő az egyedüli és kizárólagos ok, amiért Izráel láthatta a világtörténelem szerencselétráján a népeket fel- és leszállni. **ראה שרה של בבל עולה ויורד וכו'**⁵⁵ Ez a kő volt a fegyver, amellyel Jákob nemzetsége a góliátokat

legyőzhette. De ez a kő – fájdalom Izráel egy jelentékeny részének – **וְלֹא אֵכֶן נִגְף וְלֹא צוּר מִכְשׁוֹל**⁵⁶ a megütközés kövévé, a megbotlás sziklájává lett. Úgy jártunk, mint a midrás példázatában az a férfi, ki vándorlása közben követ talált. Felvette és magával vitte egy darabig, de súlyos volt karjainak a teher és céltalannak tartotta, letette hát és továbbment. De társa, kivel együtt haladt, felemelte, és bár nyomta a teher, hazavitte. Szétúzta a rögöt, s íme drágakődarabokat rejtett magában. Mikor ezt a vesztes látta, kifakadt: **כִּלְּהֹוֹת הָאֵצֶר הַזֶּה כִּי־יֵהְיֶה הַיָּהוָה הוֹצֵאתִי מִיָּדִי**⁵⁷ mindez a sok kincs kezemben volt, és én oktalanul eldobtam magamtól.

Tehernek érezzük mi is a zsidóságot, nehéznek a mi kultúránkat, a mi kultuszunkat, és elfelejtjük, milyen óriási kincseket rejt magában. Csak, mikor más felekezetűek kezében látjuk a miírásunkat, veszszük észre a mi drágaságainknak gazdag értékét.

Még fülembé cseng a költőnek fájdalmas felkiáltása:

הֲאֵין אִישׁ בְּיַהוּדָה, אֲשֶׁר יֵאָהֳבֶנּוּ בְּצִיּוֹת רֵאשֻׁמָּה וַיִּנְעֲרֵכֶם בְּהוֹק יָדָי?⁵⁸ Nincs-e férfiú Júdeában, aki megragadna hajatok üstökénél és felrázna benneteket erős kézzel?!

וַיִּבֶן יַעֲקֹב לָזוּהָ... הִיא בֵּית אֱלֹהִים⁵⁹ Jákobnak a gerincessége az ő istenháza. Önérzetet, jákobi önérzetet akarok ültetni a ti kebletekbe. De ez még nem tartalom, alig több az a negatívumnál, hogy nem tagadjátok meg a zsidóságot. Nem elég hát elérni az önérzetes zsidóságot; ma, mikor a szélsőségek különböző színű páncélzatába öltözött góliátokkal találja szemben magát a haza; ma, amikor e megcsönkített országnak oly honfiakra van szüksége, kiknek erkölcsi felfogása és magatartása megingathatatlan, meggyőződése meg vásárolható ne legyen, igyekezzünk, hogy öntudatos zsidók, jó zsidók legyünk a szónak régi és új értelmében. Ismerjük meg, tanuljuk meg **נְהַלֵּית יַעֲקֹב אֲבִיךָ**⁶⁰ a mi apánk, Jákob örökségét, a mi értékeinket, akkor majd megszeretjük szépségeit és megbecsüljük, mert megértjük, átérezzük lényegét. És legyünk jó zsidók új értelmében is a szónak. Ne legyen zsidóságunk csak a múlt, csak a kegyelet atavíz-musa, ismerjük és éljük a zsidóságot, a zsidó kultúra mai produktumait. Meg kell érezni mindegyikünknek, hogy érzékeny kristályok vagyunk, érzékeny húrok pendülnek bennünk minden zsidó érzelmre, minden zsidó öröme és netán fájdalomra, és ez a fájdalom áthat, mert rezonálni tud és akar. Kell, hogy mindegyikünk lelke egy szeizmográf legyen, amely minden rezdülésében együtt rezdül a zsidóság egyetemével.

כִּי שְׂרִית עִם אֱלֹקִים וְעִם אַנְשִׁים⁶² Ha Jákob az ő sajátos útján halad, – amely úton egyformán küzd mind az isteniért, mind az emberiért – **וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאכֵי אֱלֹקִים**⁶³ találkoznia kell az istenhit többi hirdetőivel. Isten különböző felfogású harcosainak a közös célért, a közös ellenség ellen találkozniok kell. Akik rosszat akarnak, azok titokban összejönnek, kölcsönösen előkészítik és együtt véghez viszik fondorlataikat, egyik a másikat el nem árulná, meg nem tagadná. Nem lehetne-e, hogy akik nyíltan gyülekeznek, akik mind jót akarnak, akik mind Istent és hazát szolgálnak, hogy azok is összetartsanak?! Hogy is mondja a ma élő magyar papköltő:

*Testvér, láttál tengert hajnal hasadtán?
Minden habocska más-más színt mutat:
piros, zöld, kék színt, ében is akad tán
és mégis mind, mind ugyanaz a tenger,
melyen hajók szelnek jövő's utat.*

*Testvér, az Ember-óceán vizében
is minden vízcsepp más-más színt mutat:
Ábel kék, Dávid bíbor, Judás ében
és mégis mindig ugyanaz a Tenger
s hátán nagy eszmék szelnek szent utat.*

*Minden emberben önmagad szeressed:
közös nagy Tenger csöppjei vagyunk.*⁶⁴

Ez az én zsidó érzésem sohasem kelhet birokra bennem a megtapodott, megtépázott magyar szülőházam iránt való kötelességérzettel, tettekre kész önfeláldozó szeretettel.

Épp Jákobtól tanultam ezt, kiről a hagyomány megállapítását úgy értelmezhetjük: **הָיָה הַתְּפִלָּה עֲרִבָה**⁶⁵ az eszmék összhangzatosságá, a vallási és honfiúi érzelmek harmóniája volt az ő rendelkezése.

A „megelevenedett magyar zsinagóga”, a szegediek világhírű magyar zsidó főpapja rámutatott arra: „Van egy faja az önmagába visszatérő vonalnak: a kerület. Önmagába térő görbe vonal, akár a kör, de két gyújtópont köré feszül. Ilyen kettős gócú a gólsusz-zsidó lelkének vonala. Egyik gyújtópontja a zsidó öntudat, a másik a köznek szolgálata. Amabban az istenszeme sugárai és sorsszerű szenvedéseink,

emebben az állameszme érdekei és polgári feladataink központosulnak. Euklidész megállapítása nem engedi kisemmizni a kerülék gyújtópontjainak egyikét sem. Akárhogy tagadják is a fajtság jobbára idegen fajzású csatlósai hűségünket az álladalommal szemben, akármennyire elfordul is tőlünk a közhatalom kedvezése: a két gyúpont állandóan gócba gyűjti lelki életünk sugarait, és tovább folyik változatlanul áldozatos küzdésünk a zsidóságért és legnagyobb kincséért, hitéért, a magyarságért és legcsodálatosabb kincséért, Arany János nyelvéért.”⁶⁶

Zsidó vagyok. A magyar nemzet zsidó vallású magyar fia vagyok. Magyar nyelven hirdetem a zsidó tanítást. Zsidó szellemben, magyar lélekkel a haza szent szolgálatát. Zsidó táliszbán fektessetek majd magyar hazám földjének ölébe, arccal kelet felé fordulva, e hon boldogulásáról álmodva, az ősök országának földje legyen vánkosom, örök takaróként meg a magyar föld borítson.

וְאֵת אַחֲרֵי הַמִּקְדָּשׁ לְשֵׁלֹמִים „Gondoskodjál testvéreid békéjéről és vállalj felelősséget értük.”⁶⁷

Hallom a dávidi megbízatást, és hallom a tegnapi ige felszólítását: וְקַטְוּ אֲבָנִים⁶⁸ „vedd a köveket”: az ötöt, melyet Dávid is vett, s amivel Dávid a Góliát ellen ment.

Amint a Zóhár tanúsága szerint Dávid kezében, úgy az én lelkemben is egygé, elválaszthatatlanná vált a hit és a tudomány megbecsülése és követése, a szeretet és az ifjú lelkesedés, a zsidóságom és a magyar mivoltom.⁶⁹

Ez minden kincsem. Vagyonom, hatalmam. Nincs semmi másom, mint ez az én vallásom. Tőlem senki ezt elvenni ne akarja, mert sem szép szóval, sem fenyegetéssel, sem erőszakkal, sem rábeszéléssel elvenni nem tudja. E nélkül tehetetlen, erőtlen, megalkuvó emberszolga lennék, ezzel viszont bátor, erős, kitartó Istenszolga leszek.

Ezzel indulok és megyek Góliát ellen. Ismerem a munkám nehézségét. Nem hitetem el magammal, hogy az utam diadalút lesz. Tudom, hogy a lelkek kiszámíthatatlanok, és egy-egy szóra mindegyikben más felelet, más akarás, más törekvés rezdül meg. Tudom, hogy találkozom majd olykor-olykor vakbuzgalommal, és találkozom nem ritkán közönnyel. Tudom, amikor magasabb eszméket hirdetek, szárnyaló tanításokat, ősi szent szokásokat terjesztek, szavam erejének nincstelenségét és nyomort, aggodalmat és kétségbeesést kell előbb legyűrnie. Tudom, Izráel a népek szíve, az emberiség csapásait, megpróbáltatásait kétszeresen érzi. Tudom, testvéreim, mindezt tudom, és mindezt vállalom.

Vállalom, és megyek ellened, Góliát. „Te karddal jössz, dárdával és lándzsával, én pedig az Örökkévaló nevében!”⁷⁰

Amíg az önzés nagy kevélyen
Rombolni készül, harcra hív,
Hadd alkosson nagyot szerényen,
A zsidó tudás, a kéz, a szív.⁷¹

Elindulok és megyek. Ismerem a veszélyt. Tudom a feladatról, hogy nehéz, és mégis megyek, de וְאֵת אֲבָנִים אֲבָנִים⁷² magam, egyedül nem bírom, csak veletek együtt. Dávid is csak azért mehetett és győzhetett, mert mögötte tömör sorban, egy emberként álltak a testvérek.

Elindulok és megyek. És ezen Góliát ellen induló utamon szállhat felém ezer gúny és szitok, hullhat reám ezer súlyos átok, elbukhatom, bele is pusztulhatok, וְאֵת אֲבָנִים אֲבָנִים⁷³ de én ezzel nem törődöm, én ezzel nem törődhetem, mert én nem magamért jöttem, nem magamnak élek, hanem nektek, értetek, veletek – Istenért!

Elindulok, és megyek, és nem félek. Nem félek, mert érzem, hogy velem nagynevű elődeim halhatatlan szelleme.

Megyek, és nem félek, mert tudom, hogy imádkozik jó Anyám érettem.

Megyek, és nem félek, csak, Istenem, arra kérlek, ha le kell tennem a harci fegyvert, ha kihullanak majd kezemből a dávidi kövek, ha elszólítod szent szolgálatodból gyermekedet: add, hogy láthassam legalább Góliát szellemének bukását, az Istenség eszményének diadalát, Izráel felmagasztosulását, magyar hazánk feltámadását.

Megyek, és nem félek, és hívlak benneteket: testvérek!

בֵּית יַעֲקֹב לְכֹוּ וְנִלְכָּה
– אֲמֵן –

JEGYZETEK

- 1 Gn., XXXII. 11.
- 2 Gabirol. (Schiff. *Library of Jewish Classics*, 38. old.)
- 3 Gabirol. (Uo., 74. old.)
- 4 Gabirol. (Uo., 55. old.)
- 5 Pldb., IV. 3.
- 6 Uo.
- 7 Én. én., III. 10.
- 8 Gn., uo.
- 9 Uo.
- 10 Zsolt., XXXV. 18.
- 11 Juda hállévi. (Uo., 87. old.)
- 12 I. Sm., XVII. 18.
- 13 Báál hátturim Gn., id. h. 12-höz.
- 14 I. Sm., id. h. 36.
- 15 Áb., II. 21.
- 16 I. Sm., id. h. 39.
- 17 Uo.
- 18 Rödák I. Sm., id. h. 41-höz.
- 19 Gn., XXXVIII. 11.
- 20 Zsolt., CXVIII. 22.
- 21 Dt., VIII. 9.
- 22 I. Sm., XXVIII. 13.
- 23 Zsolt., X. 4.
- 24 Id. h., LX. 14.; CVIII. 14.
- 25 Gn., id. h. 16.
- 26 Jer., XXXI. 18.
- 27 Id. h., IV. 22.
- 28 Koh., I. 13.
- 29 Jer., VIII. 8.
- 30 Pldb., XXI. 30.
- 31 Kant, *Die Religion*.
- 32 Rási Gn., XXXII. 4-höz.
- 33 Schwarz Adolf.
- 34 Báb. báb. 16. b.
- 35 Gn., XV. 5.
- 36 Id. h., XII. 8.
- 37 Gn. r., XXXIX.

- 38 Uo.
 - 39 Gn., XV. 11.
 - 40 Jób XXIX. 15.
 - 41 Id. h., 16.
 - 42 Ber., 26. b.
 - 43 Pldb., VII. 15.
 - 44 I. Sm., VII. 12.
 - 45 Gn., XXII. 12.
 - 46 Id. h., XXVI. 15.
 - 47 Uo., 16.
 - 48 Id. h., XXII. 6.
 - 49 Uo., 4.
 - 50 Ber., id. h.
 - 51 Ezs., LXI. 9.
 - 52 Báál hátturim id. h.
 - 53 Koh., IX. 18.
 - 54 Koh. r., id. h.-höz.
 - 55 Tanc, vájjécé.
 - 56 Ezs., VIII. 14.
 - 57 Ex. r., XXVIII.
 - 58 Bialik, kol kitevé I. 195.
 - 59 Gn., XXXV. 5.
 - 60 Ezs., LVIII. 14.
 - 61 Gn., XXXII. 2.
 - 62 Uo., 29.
 - 63 Uo., 2.
 - 64 Mécs László.
 - 65 Ber., id. h.
 - 66 Löw I., *Hetven beszéd*.
 - 67 I. Sm., XVII. 18.
 - 68 Gn., XXXI. 46.
 - 69 Ginzberg, *The Legends of the Jews* IV. 37. old.; VI. 251. old.
37. jegyz.
- 70 I. Sm., id. h. 45.
 - 71 Neményi E.
 - 72 Nm., XI. 14.
 - 73 Lekách tóv Nm., XVIII. 12.

B U D A P E S T I K Ö N Y V S Z E M L E

IBLIKISZA

KRITIKAI IRASOK

A TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK

KÖRÉBŐL

TÓTH ISTVÁN GYÖRGY, BENDA KÁLMÁN - „A JEZSUJÁK VEGETÁRIE”
 FORRAI GÁBOR - ALTRICHTER FERENC FLOZÓFÁJA
 MAJOR INÁN - PRIVATIZÁCIÓ KELET-EURÓPÁBAN
 SZÉCSÉNYI ENDRE - PERNECZKY ÉS A FRAKTÁLOK
 POKASZ MIKÓSA - A FRAKTÁLOK ÉS PERNECZKY

TISZTELTŐR - KÖMÖRÖCZY GÉZA
 ISZLÁGY JÁNOS GYÖRGY, TATÁR GYÖRGY, CS. GYÁMSI ÉVA, FEHER MÁRTA,
 SZENTIVÁNY JUHÁSZ MIKLÓS VELEMENYI

BORSZ BESZÉLGÉTES HOFER TAMÁSSAL

RÖVID BÍRALATOK, VITACIKKEL, LEVELEK

FONTOS KÖNYVEK, 1993

M E G J E L E N I K 1994 TAVASZ N E G Y E D E V E N T E

NAGY VILÁG

1994/3

Világirodalmi folyóirat

A TARTALOMBÓL

IRÓK IZRAELBŐL

Niszim Auni, Amosz Oz,
 Jichák Orpaz, Jesajahu Koren, Viktor Fischl prózája,
 Jehuda Ámiháj, Itamár Jaoz-Keszt, Avrom Szuckever versei

Franz Kafka drámatörredéke. A kriptográf
 Szasa Szokolov: Mindenesfűzet, avagy a szmog csoportképe
 Joszif Brodzskij versei
 Julian Barnes: Sakkjátszmák Koestlerrel
 Danilo Kiš beszélgetései
 Francia viták az irodalomról